

УДК 37.013.42:008

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-218-280-286

БАБЕНКО Артем –

аспірант спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Центральноукраїнського державного університету

імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-2249-3756>

e-mail: artem.babenko127@gmail.com

ОРГАНІЗАЦІЯ КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

Стаття присвячена проблемі організації культурно-дозвіллевої діяльності учнів основної школи в умовах реформування освіти в Україні.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та розробка інноваційної моделі організації культурно-дозвіллевої діяльності учнів основної школи в умовах реформування освіти в Україні.

Автор акцентує увагу на важливості культурно-дозвіллевої діяльності для соціалізації, розвитку творчих здібностей та формування культурної ідентичності учнів. Аналізуються актуальні виклики, такі як віртуалізація дозвілля підлітків, зниження фізичної активності, а також необхідність інтеграції традиційних і інноваційних підходів до організації дозвілля, включаючи використання інформаційно-комунікаційних технологій. Було проведено дослідження, яке передбачало аналіз нормативно-правових документів, анкетування учнів, педагогів та батьків, вивчення досвіду роботи закладів загальної середньої освіти України. Визначено педагогічні умови ефективної організації культурно-дозвіллевої діяльності учнів основної школи: забезпечення суб'єктної позиції учнів; інтеграція традиційних та інноваційних форм; створення інформаційно-освітнього середовища; забезпечення взаємодії школи з культурно-освітніми установами, громадськими організаціями, батьками; підготовка педагогів до інноваційної діяльності у сфері організації культурно-дозвіллевої діяльності.

На основі проведеного дослідження пропонується інноваційна модель організації культурно-дозвіллевої діяльності учнів основної школи, яка передбачає поєднання різноманітних форм і методів роботи, врахування інтересів учнів та використання сучасних технологій. Модель орієнтована на розвиток культурної компетентності, творчих здібностей та соціальної активності школярів, що відповідає вимогам Нової української школи.

Запропоновано комплекс авторських пропозицій щодо впровадження інноваційної моделі організації культурно-дозвіллевої діяльності на різних рівнях: школи, класу, партнерської взаємодії, цифрового середовища.

Ключові слова: культурно-дозвіллева діяльність, основна школа, творчі здібності, інформаційно-комунікаційні технології, педагогічні умови, педагогічна модель.

BABENKO Artem –

postgraduate student specialty

011 Educational, pedagogical sciences

of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-2249-3756>

e-mail: artem.babenko127@gmail.com

ORGANIZATION OF CULTURAL AND LEISURE ACTIVITIES FOR STUDENTS IN BASIC SCHOOL

The article is devoted to the issue of organizing cultural and leisure activities for middle school students in the context of educational reforms in Ukraine.

The purpose of the article is to provide a theoretical justification and develop an innovative model for organizing cultural and leisure activities for middle school students amid the ongoing educational reforms in Ukraine.

The author emphasizes the importance of cultural and leisure activities for the socialization, development of creative abilities, and formation of cultural identity among students. The article analyzes current challenges, such as the virtualization of teenagers' leisure time, declining physical activity, and the need to integrate traditional and innovative approaches to leisure organization, including the use of information and communication technologies. A study was conducted, which involved analyzing regulatory and legal documents, surveying students, teachers, and parents, and examining the experiences of general secondary education institutions in Ukraine. The pedagogical conditions for the effective organization of cultural and leisure activities for middle school students were identified: ensuring students' agency; integrating traditional and innovative forms; creating an informational-educational environment; fostering cooperation between schools, cultural and educational institutions, community organizations, and parents; and preparing teachers for innovative work in the field of cultural and leisure activities.

Based on the research, an innovative model for organizing cultural and leisure activities for middle school students is proposed. This model combines various forms and methods of work, takes into account students' interests, and incorporates modern technologies. The model aims to develop cultural competence, creative abilities, and social activity among students, aligning with the requirements of the New Ukrainian School.

A set of original proposals is presented for implementing the innovative model of cultural and leisure activities at various levels: school, classroom, partnership interactions, and digital environments.

Key words: cultural and leisure activities, middle school, creative abilities, information and communication technologies, pedagogical conditions, pedagogical model.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. У сучасних умовах реформування освіти в Україні особливої актуальності набуває проблема організації культурно-дозвіллевої діяльності учнів основної школи. Підлітковий вік є періодом активного розвитку особистості. Саме у цей період життя юної людини формується її

світогляд, усталена системи цінностей та поведінки. Під час виховання закладаються основи культурної ідентичності та творчого потенціалу особистості. Культурно-дозвіллева діяльність виступає важливим чинником соціалізації та розвитку базових компетентностей учнів, що

відповідає основним принципам Нової української школи.

Актуальність дослідження проблеми організації культурно-дозвілєвої діяльності учнів основної школи зумовлена кількома чинниками. По-перше, в умовах цифровізації усіх сфер життя спостерігається тенденція до віртуалізації дозвілля підлітків, зниження рівня їхньої фізичної активності. Згідно з дослідженням О. Безпалько, «українські підлітки в середньому проводять понад 5 годин щодня в інтернеті, використовуючи його переважно для розваг (перегляд відео, прослуховування музики, ігри) та спілкування в соціальних мережах (Facebook, Telegram, Viber, Twitter, Instagram)» [1]. Нажаль, в Інтернет мережі є багато шкідливого і небажаного контенту для підлітків, що спотворює їхні уявлення про реальність життя. Така ситуація створює ризики для гармонійного розвитку особистості, а збоку викладачів, потребує розробки нових інтерактивних підходів до організації корисного культурного дозвілля.

По-друге, в умовах євроінтеграції зростає значення культурного дозвілля як чинника формування національної ідентичності та міжкультурної взаємодії учнів. Як зазначає Т. Кравченко, «через культурно-дозвілєву діяльність відбувається ознайомлення молоді з національними традиціями, звичаями, мистецтвом, що сприяє формуванню патріотизму» [9]. За цих умов в учнів розвиваються когнітивні та комунікативні навички.

По-третє, існує потреба в оновленні дидактичних підходів до організації культурно-дозвілєвої діяльності в школі відповідно до сучасних педагогічних концепцій, а також із врахуванням інтересів нового покоління учнів. Традиційні форми організації дозвілля часто не відповідають запитам сучасних підлітків. Така ситуація зумовлює необхідність пошуку інноваційних підходів, які б поєднували традиції, культурні цінності, український менталітет та сучасні педагогічні технології (он-лайн навчання Google Classroom, Zoom, Moodle, віртуальна та доповнена реальність, інтерактивні методи навчання, освітні проекти та групова робота). Для цього необхідно обладнати спеціальні класи в школі.

По-четверте, в умовах реформи децентралізації та розширення автономії закладів освіти зростає роль школи як центру культурного життя місцевої громади. Школа має потенціал стати осередком культурного розвитку не лише учнів, а й усієї місцевої спільноти, що потребує розробки відповідних моделей організації культурно-дозвілєвої діяльності. Школа перетворюється не лише на заклад освіти, окрім того вона стає культурно-мистецьким осередком, бо саме у школі діти розвивають свої уміння, таланти. Адміністрація разом із вчителями мають самі обирати та проводити різноманітні цікаві заходи для школярів (літературні вечори, танцювальні конкурси, спів, відвідування краєзнавчих музеїв та картинних галерей, екскурсій до архітектурних пам'яток, перегляд пізнавальних дитячих фільмів у кінотеатрах тощо).

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Огляд наукових джерел свідчить про значний інтерес дослідників до проблеми організації культурно-дозвілєвої діяльності учнівської молоді. Теоретичні аспекти організації дозвілля в педагогічному контексті висвітлено в працях українських учених: О. Безпалько [1], О. Литвак [10], С. Харченка [15]. Психологічні особливості дозвілєвої діяльності підлітків досліджували: І. Бех [2], М. Григорова [5], Л. Сохань [14]. Аспекти формування культури дозвілля учнів розглядали: В. Бочелюк [4], С. Дмитрієва [7], І. Петрова [11]. Міжнародний досвід організації культурно-дозвілєвої діяльності учнів представлений у публікаціях зарубіжних учених: Дж. Екклз [16], Г. Годбей [17] та інші.

Однак, незважаючи на численні опубліковані праці, проблема організації культурно-дозвілєвої діяльності учнів основної школи в умовах військового стану залишається недостатньо розробленою. Зокрема, потребують уточнення педагогічні умови ефективної організації культурно-дозвілєвої діяльності з урахуванням особливостей сучасних підлітків, інноваційні форми, методи організації дозвілля з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, а також шляхи інтеграції формальної та неформальної освіти у сфері культурного дозвілля.

Метою статті є теоретичне обґрунтування педагогічної моделі організації культурно-дозвілєвої діяльності учнів основної школи в умовах реформування освіти в Україні.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання дослідження:

1. проаналізувати сучасний стан організації культурно-дозвілєвої діяльності учнів основної школи в Україні;
2. визначити педагогічні умови ефективної організації культурно-дозвілєвої діяльності учнів основної школи;
3. розробити педагогічну модель організації культурно-дозвілєвої діяльності, що відповідає сучасним вимогам та інтересам учнів;
4. запропонувати шляхи інтеграції формальної та неформальної освіти у сфері культурного дозвілля учнів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Для аналізу сучасного стану організації культурно-дозвілєвої діяльності учнів основної школи було проведено дослідження, яке передбачало аналіз нормативно-правових документів, анкетування учнів, педагогів та батьків, вивчення досвіду роботи закладів загальної середньої освіти України. Аналіз нормативно-правової бази свідчить про те, що організація культурно-дозвілєвої діяльності учнів регулюється: Законом України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII [12], Законом України «Про повну загальну середню освіту» від 16 січня 2020 року № 463-IX [13], Концепцією Нової української школи затвердженою МОН України від 17 серпня 2016 року [8], Рекомендаціях до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у ЗЗСО затверджено Державною службою якості освіти

України від 2019 року [3], Державним стандартом базової середньої освіти затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898 [6]. Вказана нормативно-правова база визначає необхідність створення умов для розвитку творчих здібностей учнів, формування їхньої культурної компетентності. Однак, як зазначає С. Харченко, «існує певний розрив між декларованими цілями та реальною практикою організації культурно-дозвіллевої діяльності в школах» [15].

У рамках проведеного опитування була поставлена мета – визначити основні форми дозвілля школярів. Результати анкетування 450 учнів 5-9 класів з різних шкіл (м. Кропивницький та Кіровоградської області) показали, що сучасні підлітки надають перевагу таким видам дозвілля, як спілкування в соціальних мережах (30%), комп'ютерні ігри (25%), перегляд відеоконтенту (20%), прослуховування музики (10%). Значно менше учнів обирають читання книг (6%), заняття спортом (5%), творчу діяльність (3%), відвідування культурних заходів (1%). При цьому 76% опитаних учнів висловили бажання брати участь у цікавих культурно-дозвіллевих заходах, але зазначили, що існуючі форми позаурочної діяльності в школі часто не відповідають їхнім інтересам.

Опитування 120 педагогів показало, що більшість з них (83%) усвідомлюють важливість організації культурно-дозвіллевої діяльності учнів. Серед основних труднощів, з якими стикаються вчителі при організації культурно-дозвіллевої діяльності, були відзначені: недостатнє методичне забезпечення (35%), обмежені матеріальні ресурси (40%), високе навчальне навантаження (25%). Крім того, педагоги відзначають складність залучення сучасних підлітків до традиційних форм культурного дозвілля, разом з тим, виникає потреба в пошуку нових, більш ефективних підходів.

Анкетування 200 батьків виявило їхню стурбованість щодо організації дозвілля дітей. Більшість батьків (79%) вважають, що їхні діти проводять занадто багато часу в інтернеті та недостатньо залучені до культурно-дозвіллевої діяльності. Щодо готовності батьків брати участь в організації дозвілля дітей, результати розподілилися наступним чином: готові активно співпрацювати зі школою в організації культурного дозвілля дітей (68%), готові періодично долучатися до окремих заходів (22%), не мають можливості брати участь через брак часу (10%).

Вивчення досвіду роботи закладів загальної середньої освіти показало, що в більшості шкіл культурно-дозвіллева діяльність реалізується через традиційні форми: гуртки, секції, клуби за інтересами, шкільні свята, екскурсії. Однак, як зазначає О. Литвак, «ефективність цих форм часто знижується через формальний підхід, недостатнє врахування інтересів сучасних підлітків, обмежене використання інноваційних технологій» [10].

На основі аналізу сучасного стану організації культурно-дозвіллевої діяльності учнів основної школи можна виділити такі проблеми: а) невідповідність традиційних форм організації

культурно-дозвіллевої діяльності інтересам сучасних підлітків; б) недостатнє використання потенціалу інформаційно-комунікаційних технологій у організації культурного дозвілля; в) обмежена взаємодія школи з закладами культури, громадськими організаціями, батьками у сфері організації дозвілля учнів; г) недостатня підготовка педагогів до інноваційної діяльності у сфері організації культурно-дозвіллевої діяльності; д) брак системного підходу до організації культурно-дозвіллевої діяльності в школі.

На основі аналізу наукових джерел та результатів дослідження нами визначено педагогічні умови ефективної організації культурно-дозвіллевої діяльності учнів основної школи.

Перша педагогічна умова – «забезпечення суб'єктної позиції учнів в організації культурно-дозвіллевої діяльності» передбачає активне залучення учнів до планування, організації та оцінки культурно-дозвіллевих заходів, врахування їхніх інтересів та потреб. Як зазначає І. Бех, «саме в підлітковому віці формується потреба в самостійності, самоорганізації, самовизначенні, що робить особливо важливим забезпечення суб'єктної позиції учнів у всіх видах діяльності, у тому числі – дозвіллеву» [2]. Реалізація цієї педагогічної умови можлива через створення органів учнівського самоврядування, проведення опитувань щодо бажаних форм дозвілля, залучення учнів до реалізації культурно-дозвіллевих проєктів.

Друга педагогічна умова – «інтеграція традиційних та інноваційних форм організації культурно-дозвіллевої діяльності» передбачає поєднання традиційних форм культурного дозвілля (гуртки, клуби, творчі колективи) з інноваційними (віртуальні екскурсії, онлайн-проєкти, медіа-творчість, інтерактивні заходи). Як відзначає О. Безпалько, «важливо не протиставляти традиційні та інноваційні форми, а знаходити шляхи їх гармонійного поєднання» [1]. Наприклад, традиційний шкільний театр може використовувати елементи цифрового сторітелінгу, а літературний клуб – проводити віртуальні зустрічі з письменниками.

Третя педагогічна умова «створення інформаційно-освітнього середовища для організації культурно-дозвіллевої діяльності» передбачає використання потенціалу інформаційно-комунікаційних технологій для розширення можливостей культурного дозвілля учнів. Згідно з дослідженням Дж. Екклес, «сучасні цифрові технології можуть бути ефективним інструментом організації культурно-дозвіллевої діяльності, якщо вони використовуються не для пасивного споживання контенту, а для творчості, спілкування, пізнання» [16]. Реалізація такої педагогічної умови передбачає створення віртуальних платформ для культурно-дозвіллевої діяльності, із широким використанням соціальних мереж та месенджерів для комунікації, можливе також застосування мобільних додатків для організації культурних заходів.

Четверта педагогічна умова – «забезпечення взаємодії школи з культурно-освітніми установами, громадськими організаціями, батьками»

передбачає розширення культурно-освітнього простору школи через співпрацю з закладами культури (музеями, театрами, бібліотеками), громадськими організаціями, які працюють у сфері культури та освіти, залучення батьків до організації культурно-дозвілєвої діяльності. В. Бочелюк відзначає, що така «взаємодія дозволяє збагатити зміст культурно-дозвілєвої діяльності, розширити можливості для самореалізації учнів, забезпечити культурну спадкоємність» [4]. Виконати дану умову можна через укладання угод про співпрацю між школою та культурними установами. Щоб втілити цю ідею в життя, школа може домовитися з музеями чи театрами про співпрацю, щоб діти регулярно ходили на екскурсії, брали участь у майстер-класах і разом створювали цікаві проекти.

П'ята педагогічна умова – «підготовка педагогів до інноваційної діяльності у сфері організації культурно-дозвілєвого дозвілля» стимулює розвиток професійної компетентності педагогів у сфері організації культурно-дозвілєвої діяльності, формування їхньої готовності до використання інноваційних підходів, технологій, методів. Як зазначає Т. Кравченко, «ефективність організації культурно-дозвілєвої діяльності значною мірою залежить від особистості педагога, його творчого потенціалу, методичної майстерності, здатності встановлювати партнерські стосунки з учнями» [9]. Для реалізації цієї умови можна організувати систематичні тренінги та семінари для педагогів із залученням експертів у галузі інноваційних педагогічних технологій. Це важливо для того, щоб учителі почувалися впевненіше, можна влаштовувати для них регулярні тренінги, курси, майстер-класи, семінари, під час яких досвідчені експерти розкажуть про нові цікаві способи роботи з дітьми.

На основі визначених педагогічних умов нами розроблено інноваційну педагогічну модель організації культурно-дозвілєвої діяльності учнів основної школи, яка має цільовий, змістовий, організаційно-діяльнісний та результативний компоненти.

Інноваційна педагогічна модель організації культурно-дозвілєвої діяльності учнів основної школи – це багатокомпонентна педагогічна система, що ґрунтується на принципах суб'єктності, інтеграції, культуровідповідності та цифрової трансформації, яка забезпечує цілеспрямоване формування культурної компетентності та самореалізації учнів через оптимальне поєднання традиційних та інноваційних форм організації змістовного дозвілля. Сутність даної моделі полягає у створенні динамічного культурно-освітнього середовища, що стимулює добровільну участь підлітків у різноманітних видах культурної діяльності з урахуванням їхніх індивідуальних інтересів, здібностей та потреб сучасного інформаційного суспільства. Запропонована модель характеризується гнучкістю, адаптивністю, поліфункціональністю та діджиталізацією культурно-дозвілєвих практик, що дозволяє органічно поєднувати віртуальний та реальний простори культурної взаємодії. На

відміну від традиційних підходів, вона передбачає зміщення акцентів з пасивного споживання культурних продуктів до активного культуротворення, де учні виступають не лише об'єктами педагогічного впливу, а й суб'єктами, які самостійно визначають та реалізують власні культурно-дозвілєві стратегії. Основними компонентами моделі є ціннісно-цільовий (визначає аксіологічні орієнтири та стратегічні цілі), змістовий (окреслює напрями та зміст діяльності), технологічний (методи, форми, технології та цифрові інструменти), організаційно-ресурсний (забезпечує необхідні умови реалізації) та рефлексивно-оцінний (передбачає моніторинг ефективності та коригування процесу).

Цільовий компонент педагогічної моделі визначає мету та завдання організації культурно-дозвілєвої діяльності. Метою є створення умов для культурного розвитку, самореалізації та соціалізації учнів основної школи через організацію змістовного дозвілля. Завдання цільового компоненту полягають у реалізації: формування культурної компетентності учнів; розвитку творчих здібностей та естетичного смаку; виховання патріотизму та міжкультурної толерантності; навичок змістовного проведення дозвілля; розвитку соціальної активності та відповідальності.

Змістовий компонент педагогічної моделі має такі основні напрями культурно-дозвілєвої діяльності: а) художньо-естетичний (театральна, музична, хореографічна, образотворча діяльність); б) літературно-мовний (читання, літературна творчість, мовні клуби); в) медіа-творчий (створення медіа-контенту, блогінг, фото- та відеотворчість); г) соціокультурний (волонтерство, соціальні проекти, громадська діяльність); д) дослідницько-пізнавальний (краєзнавство, наукові клуби, екскурсійна діяльність); е) культурно-дозвілєвий (ігрова діяльність, свята, фестивалі, конкурси).

Організаційно-діяльнісний компонент педагогічної моделі охоплює форми, методи та технології організації культурно-дозвілєвої діяльності. Культурно-дозвілєві хаби – багатофункціональні простори для різних видів культурної діяльності, обладнані сучасними технічними засобами. Віртуальні клуби за інтересами, які поєднують онлайн та офлайн активності. Творчі лабораторії, де учні можуть експериментувати з різними видами мистецтва та технологіями. Проектні групи, які розробляють та реалізують культурно-дозвілєві проекти. Фестивалі та марафони, які поєднують різні види культурної діяльності. Проектна технологія, яка дозволяє учням самостійно планувати та реалізовувати культурно-дозвілєві проекти. Ігрові технології, зокрема рольові, імітаційні, ділові ігри, навчальні ситуації, сценарії.

Результативний компонент педагогічної моделі містить критерії та показники ефективності організації культурно-дозвілєвої діяльності: а) рівень залученості учнів до культурно-дозвілєвої діяльності; б) рівень розвитку культурної компетентності; в) рівень розвитку

творчих здібностей; г) рівень соціальної активності та відповідальності.

Отже, структурна цілісність та функціональна взаємопов'язаність компонентів моделі забезпечують її здатність до самооновлення та сталого розвитку в умовах соціокультурних трансформацій, що робить її ефективним інструментом формування культурного капіталу підлітків у глобалізованому світі.

На рівні школи пропонується створити «Культурно-дозвілєвий центр», який об'єднуватиме різні напрями культурної діяльності та забезпечуватиме сучасним технічним обладнанням. У структурі центру можна передбачити зони для творчої майстерні, медіа-студії, коворкінгу, виставок і перформансів. Для забезпечення активної участі учнів у культурно-дозвілєвому житті школи варто впровадити систему учнівського самоврядування через створення «Культурної ради», яка братиме участь у плануванні та оцінці заходів разом із учителями. Щоб зробити культурне життя школи цікавішим, можна створити цифрову платформу «Культурний простір», де всі учасники бачитимуть, які події плануються. Учні разом із учителями зможуть поговорити про культурні задуми й поділитися своїми творчими ідеями. Щоб дізнатися, чи цікаво дітям і педагогам те, що вони роблять разом, корисно іноді запитувати їхні враження, з'ясовувати, що їм подобається, а що вони б змінили. Педагогам варто звертати увагу на те, з яким ентузіазмом учні долучаються до заходів, і оцінювати, як ці заняття сприяють розвитку їхніх мистецьких здібностей і творчого підходу.

Щоб долучитися до світу культури та мистецтва, слід адміністрації школи налагодити ділові зв'язки з музеями, театрами, бібліотеками чи місцевими активістами з громадських організацій – разом із ними вчителі зможуть влаштовувати цікаві мистецькі проєкти для дітей. Наприклад, у літніх таборах можна скласти гнучкий розклад поїздок і прогулянок до історичних місць, парків, щоб учні могли не просто відвідати екскурсії, а по-справжньому зануритися в атмосферу цих місць, дізнатися щось нове й відчути себе юними дослідниками. Необхідно також запрошувати батьків долучатися до культурно-мистецьких заходів щоб проводити майстер-класи, де всі вчать щось майструвати, влаштовувати сімейні фестивалі з музикою й танцями чи навіть створювати спільні проєкти, які зближують родини й школу. Важливо активно залучати художників, музикантів, акторів до мистецького життя школи, які можуть приходити на творчі зустрічі, ділитимуться досвідом чи навіть трохи наставлятимуть учнів, що може запалити в дітях іскру до творчості.

На рівні цифрового середовища варто створити віртуальний культурний простір школи, який міститиме он-лайн галерею творчих робіт учнів, віртуальні екскурсії та записи виступів шкільних колективів. Необхідно розробити систему онлайн-проєктів, які поєднують культурно-дозвілєву діяльність із навчанням, наприклад, віртуальні музеї чи інтерактивні

екскурсії. Цілком можливим буде створення шкільного медіа-центру (на зразок телевізійної студії), учасники якого під керівництвом вчителів займатимуться висвітленням культурних подій. Наприклад, учасники вестимуть шкільний блог на Facebook, знімати ролики для YouTube-каналу тощо.

Особливу увагу учителям потрібно приділити гармонійного поєднання культурно-дозвілєвої діяльності з навчальним процесом. За результатами проведеного дослідження та враховуючи праці [5; 7; 11; 14; 17], наведемо наступні рекомендації:

1. Впровадження культурно-мистецьких проєктів, що мають інтегрувати зміст навчальних предметів з творчою діяльністю, а саме: проведення літературних та мовних вікторин, відтворення реконструкцій історичних подій, математичні конкурси, поробки з листя і гілочок, тощо.

2. Реалізація під час практичних занять компетентнісного підходу, коли через культурно-дозвілєву діяльність в учнів формуються базові компетенції: комунікативна (здатність вести дискусію), комп'ютерна (працювати з програмами та файлами), культурна (декламація віршів, вміти танцювати та співати) тощо.

3. Проведення у школі тематичних днів або тижнів, присвячених державним святкам, пам'ятним датам, певній культурній темі українського мистецтва – усе це разом комплексно відтворює знання з різних навчальних предметів.

Отже, поєднання культурно-дозвілєвої діяльності з навчанням відкриває нові можливості для розвитку учнів, роблячи освіту більш захопливою та різнобічною. Запропоновані підходи – від творчих проєктів і компетентнісного навчання до тематичних заходів і міждисциплінарних ініціатив – допоможуть учителям створити живе й натхненне середовище, де знання оживають через творчість і спільну діяльність. Важливе впровадження у класі системи міждисциплінарних проєктів, які об'єднують знання з різних предметів через культурно-дозвілєву діяльність.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Організація культурно-дозвілєвої діяльності учнів основної школи є важливим компонентом сучасної освіти, який сприяє формуванню культурної компетентності, розвитку творчих здібностей, соціалізації та самореалізації учнів. В умовах інформаційного суспільства, глобалізації та реформування освіти зростає актуальність пошуку інноваційних підходів до організації культурного дозвілля підлітків. Аналіз сучасного стану організації культурно-дозвілєвої діяльності учнів основної школи в Україні виявив низку проблем: невідповідність традиційних форм організації культурно-дозвілєвої діяльності інтересам сучасних підлітків; недостатнє використання потенціалу інформаційно-комунікаційних технологій; обмежена взаємодія школи з закладами культури, громадськими організаціями, батьками; недостатня підготовка педагогів до інноваційної діяльності у сфері організації культурного дозвілля; брак системного підходу.

Визначено педагогічні умови ефективної організації культурно-дозвілєвої діяльності учнів основної школи: забезпечення суб'єктної позиції учнів; інтеграція традиційних та інноваційних форм; створення інформаційно-освітнього середовища; забезпечення взаємодії школи з культурно-освітніми установами, громадськими організаціями, батьками; підготовка педагогів до інноваційної діяльності у сфері організації культурно-дозвілєвої діяльності.

Розроблено інноваційну модель організації культурно-дозвілєвої діяльності учнів основної школи, яка має цільовий, змістовий, організаційно-діяльнісний та результативний компоненти. Модель передбачає використання сучасних форм, методів та технологій організації культурного дозвілля, які відповідають інтересам та потребам сучасних підлітків. Запропоновано комплекс авторських пропозицій щодо впровадження інноваційної моделі організації культурно-дозвілєвої діяльності на різних рівнях: школи, класу, партнерської взаємодії, цифрового середовища.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 208 с.
2. Бех І. Д. Особистість на шляху до духовних цінностей : монографія. Київ : Академвидав, 2018. 296 с.
3. Бобровський М.В., Горбачов С.І., Заплотинська О.О. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. Київ : Державна служба якості освіти, 2019. 240 с.
4. Бочелюк В. Й. Дозвілєзнавство : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2020. 352 с.
5. Григорова М. І. Теорія і практика виховання культури дозвілля підлітків в умовах дитячого закладу оздоровлення та відпочинку. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 244 с.
6. Державний стандарт базової середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>.
7. Дмитрієва С. М. Психологічні особливості організації дозвілля сучасних підлітків. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки*. 2020. Вип. 10 (55). С. 38–47.
8. Концепція Нової української школи : затверджено МОН України від 17 серпня 2016 року. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
9. Кравченко Т. В. Формування культурних цінностей особистості підлітка у дозвілєвій діяльності. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2020. Вип. 24. С. 142–155.
10. Литвак О. Й. Інноваційні технології організації дозвілля підлітків у закладах загальної середньої освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 13. Т. 2. С. 187–191.
11. Петрова І. В. Дозвілля в зарубіжних країнах : підручник. Київ : Кондор, 2019. 408 с.
12. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
13. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16 січня 2020 року № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20>.

14. Сохань Л. В. Життєтворчість особистості: концепція і досвід. Київ : Ін-т соціології НАН України, 2018. 256 с.

15. Харченко С. Я. Соціально-педагогічні технології : навч.-метод. посіб. для студентів вищ. навч. закл. Луганськ : Альма-матер, 2021. 552 с.

16. Eccles J. S., Barber B. L. Student council, volunteering, basketball, or marching band: What kind of extracurricular involvement matters? *Journal of Adolescent Research*. 2021. Vol. 14. P. 10–43.

17. Godbey G., Robinson J. Time for life: The surprising ways Americans use their time. Pennsylvania : Penn State Press, 2019. 368 p.

REFERENCES

1. Bezpal'ko, O. V. (2018). *Sotsial'na pedahohika: Skhemy, tablytsi, komentari* [Social pedagogy: Schemes, tables, comments]. Tsentr uchbovoi literatury. 208 p. [in Ukrainian]
2. Bekh, I. D. (2018). *Osobystist' na shliakhu do dukhovnykh tsinnostei* [Personality on the path to spiritual values]. Akademydav. 296 p. [in Ukrainian]
3. Bobrovs'kyi, M. V., Horbachov, S. I., & Zaplotyns'ka, O. O. (2019). *Rekomendatsii do pobudovy vnutrishn'oi systemy zabezpechennia yakosti osvity u zakladi zahal'noi seredn'oi osvity* [Recommendations for building an internal quality assurance system in general secondary education institutions]. Derzhavna sluzhba yakosti osvity. 240 p. [in Ukrainian]
4. Bocheluk, V. Y. (2020). *Dozvilieznavstvo* [Leisure studies]. Tsentr navchal'noi literatury. 352 p. [in Ukrainian]
5. Hryhorova, M. I. (2019). *Teoriia i praktyka vykhovannia kul'tury dozvillia pidlitkiv v umovakh dytiachoho zakladu ozdorovlennia ta vidpochynku* [Theory and practice of fostering a culture of leisure among adolescents in children's health and recreation institutions]. SumDPU imeni A. S. Makarenka. 244 p. [in Ukrainian]
6. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2020). *Derzhavnyi standart bazovoi seredn'oi osvity* [State standard of basic secondary education] (Resolution No. 898). URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> [in Ukrainian]
7. Dmytrieva, S. M. (2020). *Psykhologichni osoblyvosti orhanizatsii dozvillia suchasnykh pidlitkiv* [Psychological features of organizing leisure for modern adolescents]. *Naukovy chasopys Natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seria 12. Psykhologichni nauky*, (10), 38–47. [in Ukrainian]
8. Ministry of Education and Science of Ukraine. (2016). *Kontseptsiiia Novoi ukrains'koi shkoly* [Concept of the New Ukrainian School]. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian]
9. Kravchenko, T. V. (2020). *Formuvannia kul'turnykh tsinnostei osobystosti pidlitka u dozvillivii diial'nosti* [Formation of cultural values of an adolescent's personality in leisure activities]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchniv's'koi molodi*, (24), 142–155. [in Ukrainian]
10. Lytvak, O. Y. (2019). *Innovatsiini tekhnolohii orhanizatsii dozvillia pidlitkiv u zakladakh zahal'noi seredn'oi osvity* [Innovative technologies for organizing adolescents' leisure in general secondary education institutions]. *Innovatsiina pedahohika*, 13(2), 187–191. [in Ukrainian]
11. Petrova, I. V. (2019). *Dozvillia v zarubizhnykh krainakh* [Leisure in foreign countries]. Kondor. 408 p. [in Ukrainian]
12. Verkhovna Rada of Ukraine. (2017). *Pro osvitu* [On education] (Law No. 2145-VIII). URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian]

13. Verkhovna Rada of Ukraine. (2020). Pro povnu zahal'nu seredniu osvitu [On complete general secondary education] (Law No. 463-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> [in Ukrainian]

14. Sokhan', L. V. (2018). Zhyttietvorchist' osobystosti: Kontseptsii i dosvid [Life creativity of personality: Concept and experience]. Instytut sotsiologii NAN Ukrainy. 256 p. [in Ukrainian]

15. Kharchenko, S. Ya. (2021). Sotsial'no-pedahohichni tekhnologii [Socio-pedagogical technologies]. Alma-mater. 552 p. [in Ukrainian]

16. Eccles, J. S., & Barber, B. L. (2021). Student council, volunteering, basketball, or marching band: What kind of extracurricular involvement matters? Journal of Adolescent Research, 14(1), 10–43. [in English]

17. Godbey, G., & Robinson, J. (2019). Time for life: The surprising ways Americans use their time. Penn State Press. 368 p. [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

БАБЕНКО Артем – аспірант спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: організація культурно-дозвілєвої діяльності учнів основної школи.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

BABENKO Artem – postgraduate student specialty 011 Educational, pedagogical sciences of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Scientific interests: organization of cultural and leisure activities for primary school students.

Стаття надійшла до редакції 10.03.2025 р.

Стаття прийнята до друку 23.03.2025 р.

УДК 811.111(072)(045)

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-218-286-292

ГАБЕЛКО Олена –

кандидат педагогічних наук, доцент,
декан факультету української філології,
іноземних мов та соціальних комунікацій
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3769-3616>
e-mail: lena_gabelko@i.ua

ГАБЕЛКО Вероніка –

студентка 4 курсу ОП «Бакалавр»
факультету української філології,
іноземних мов та соціальних комунікацій
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-3947-8873>
e-mail: habelko639@gmail.com

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМИ: ДОЦІЛЬНІСТЬ ТА СПОСОБИ ВИКОРИСТАННЯ У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Науково-технічна революція відкрила для суспільства двері у світ передових технологій, які, наразі, використовуються повсякденно. Юристи, лікарі, вчителі вже давно застосовують технологізовані апарати та програми, покликані полегшити робочий процес та, що більш важливо, оперувати знаннями з усього світу. З активним розвитком цифрових технологій людина зіштовхується щодня, але особливу увагу заслуговує освітній простір. Звісно ж, вчитель англійської мови не може стояти осторонь цифровізації, оскільки вона є ланцюгом, який поєднує освітян з цікавим вивченням іноземної мови. Вчителі, які активно впроваджують онлайн-платформи під час уроків з англійської мови не лише покращують володіння мовою учнів, а й створюють умови для міжкультурної комунікації та глобальної освітньої взаємодії. Наразі цифрові застосунки можуть стати корисними для покращення граматичних навичок, лексики, читання, говоріння та інших компонентів.

Актуальність нашої теми обумовлена нагальною потребою у вдосконаленні методів навчання, що включають застосування комп'ютерних програм, онлайн платформ, ігрових елементів та адаптивних систем, які базуються на штучному інтелекті, та відсутністю комплексного аналізу використання таких інструментів для підвищення мотивації учнів, забезпечення індивідуалізації навчання та кращого засвоєння мовного матеріалу.

Ця стаття присвячена аналізу зарубіжного досвіду у використанні інформаційних технологій під час занять з виокремлення корисного досвіду для України та шляхів впровадження в національну освіту; здійсненню класифікації онлайн-платформ, які можна інтегрувати вчителю англійської мови у навчальний процес з урахуванням комунікативного, індивідуального та інтерактивного підходів.

Встановлено, що застосування онлайн-завдань (матеріалів) є обов'язковим інструментом сучасного вчителя в умовах масової цифровізації. Використання педагогом інтерактивних платформ під час уроків надає змогу повною мірою зануритися у вивчення іноземної мови.

Ключові слова: штучний інтелект, електронні ресурси, онлайн-платформи, віртуальне навчання, інтерактивне навчання, викладання англійської мови.